

Ганна Охріменко
Острог (Україна)

**ВИСВІТЛЕННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА НАУКОВО-
ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КИЇВСЬКОЇ
ДУХОВНОЇ АКАДЕМІЇ (1819–1919 РР.) У НАУКОВОМУ
ДОРОБКУ М.С. ГРУШЕВСЬКОГО**

На сьогодні існує чимало актуальних проблем у дослідженні історичного минулого українських духовних шкіл, визначальне місце серед яких належить Київській духовній академії (1819–1919 рр.) (далі – КДА). Цей спеціалізований вищий навчальний заклад, пройшовши нелегкий шлях у власному історичному розвитку, «посів своє почесне місце серед вищих академічних закладів не лише Православної Русі, але і всього Православного світу».

Історичне значення КДА варто оцінювати у широкому культурному контексті, адже київські академісти зробили вагомий внесок у розвиток богословських, філософських, філологічних та історичних наук. Історіографія кінця ХІХ – початку ХХ ст. наголошувала на продовженні сповідування КДА традицій своїх попередників – Київської Братської школи, Київської колегії та Києво-Могилянської академії (КМА). Однак, факт підпорядкування КДА політиці Святішого Синоду, який прагнув уніфікувати всі напрямки діяльності вищих духовних шкіл Російської імперії, змінив вектор в історіографії першої половини ХХ ст. Києво-Могилянську академію почали відокремлювати від КДА, причому розмежування проводили, зокрема, у площині протиставлення світського (а також загальностановового, прогресивного) характеру першої школи та духовного (схоластичного, клерикального) – другої.

Зокрема цю тезу підтверджує М.С. Грушевський. Дослідник, батько якого навчався у КДА (1855–1859 рр.), не довів фундаментальну працю «Історія України-Руси» до ХVІІІ ст., проте писав

про той час у популярних текстах. Так, в «Ілюстрованій історії України», що її автор «хотів... дати громадянству нашому ... написано легко і приступно», перебування на престолі митрополита Рафаїла Заборовського (1731–1747 рр.) названо «часами останнього розцвіту київської академії». М. С. Грушевський зазначав, що хоча заклад і слугував «вищою школою для світського громадянства», та разом з тим мав богословський характер, а наука «опиралася на давніх схоластичних методах, для того часу перестарілих і не цікавих і не йшла за поступами сучасної європейської науки», стаючи «все більше спеціально-духовною школою, де хлопці вчилися на попів, а культурного значіння вона вже не мала». Через цю обставину «українське громадянство» почало віддавати своїх дітей у «світські школи» та клопотатися відкриттям в Україні університетів.

Незважаючи на оцінку М. С. Грушевським КДА як «непрогресивного» навчального закладу, відомі факти його листування з викладачами (М. І. Петров, С. І. Маслов) та студентами (С. Курганович) академії з питань історії Коліївщини, історії української літератури XVII ст. та ролі православних єпископів XVIII ст. для історії південно-західної частини України.

Таким чином, М. С. Грушевський не підтримував погляди історіографів кінця XIX ст. – початку XX ст. щодо спільності традицій Києво-Могилянської академії та КДА у провітницькій діяльності. Однак, враховував погляди представників КДА та консультував студентів академії з питань як світської, так і церковних історії України.

Список основних джерел та літератури:

1. Соменок Н. На пути к синтезу русского академического богословия и церковно-исторической науки: вклад Киевской Духовной академии [Текст] / Н. Соменок // ТКДА: ювілейний збірник / редкол. В. Савельєв [та ін.]. – 2009. – № 11.

2. Грушевський М. Ілюстрована історія України [Текст] / М. Грушевський. – К. : [б. в.], 1990 (репр. відтв. вид. 1913 р.).

3. Шліхта Н. В. Листи до М. С. Грушевського представників Київської Духовної Академії [Текст] / Н. В. Шліхта // Наукові записки НаУКМА – 2000. – Т. 18.